

TASAVVUF BİLGİ VE HİKMET

Müslümanlar, Hz. Peygamber'in vefatından sonra bir asır geçmeden, saadet asrının o pak, temiz ve berrak yaşayışından uzaklaşmaya, zenginleştikçe, dünyaya açıldıkça, İslâm coğrafyasını yeni topraklar, yeni kaleler ve yeni saraylar ilave edildikçe İslâm'ın kalp ve gönül boyutunu, içtenlik ve samimiyeti kaybetmeye başladılar. Bu noktada başlayan yeni bir hareket, müslümanları kendine gelmeye, vakt-i saadetin ihlas ve samimiyetine dönmeye davet etmiştir. Öze dönüş hareketi olarak değerlendireceğiz bu hareketin ilk öncüleri aynı zamanda ilk İslâm alimleri olmuş ve bütün ilke ve esaslarını Resul-i Ekrem'in zühd hayatı üzerine bina etmişlerdir. Akli ve kalbi, ruhu ve bedeni, alimlik e zahidliği birleştiren bu bilginler, sonraları İslâm'ın ilk sufileri olarak isim almışlardır. tasavvuf; bu alim ve zahid oldukları kadar, hakîm, hikmet erbabı olan bu büyük inanların başlattıkları hareketin kurumsallaşan şeklidir. Başka bir ifadeyle tasavvuf, Hz. Peygamber'in örnek hayatıyla başlattığı, sahabenin yaşatmaya devam ettiği, inkitaâ uğradığında ilk âlim ve zahidlerin öze dönüş hareketiyle yeniden başattığı zühdün kurumsallaşmış şeklidir.

İslâm'ın iki önemli boyutu vardır. Biri bilgi ve hikmet, diğeri sevgi ve marifet. Bilgi ve hikmet boyutu şeriat, sevgi ve marifet boyutunu tasavvuf tamamlamış ve bütün dünyaya yaymıştır. Bilgisiz sevgi gözü kör eder, akli devreden çıkarır. Bazen şirke dönüşür. Sevgisiz bilgi de kuru olur, pratik hayatta amellere dönüşemez, bazen de kişiyi dalalete sürükler, şeytanı sürüklediği gibi.

Ancak esefle belirtelim ki, tasavvuf ve tarikatlerin bir kısmı, zamanla bilgi ve hikmetten akıl ve marifetten uzaklaşmış, aslî fonksiyonunu kaybetmiş, hatta İslâm'a zarar vermeye başlamıştır. Bütün iradeleri, ilahi iradenin potasında eriterek, tevhidin evrensel boyutunu gerçekleştiren bu müessese, bazı yerlerde bir tek insanın iradesine ve keyfi davranışlarına terk edilebilmiştir. Bunlara İslâm'ın bilgi ve hikmet boyutuyla karşı çıktığında "Siz kâl ilmine değil hâl ilmine bakın" diyerek kendi bildiklerini ve yaşantılarını tek hakikat tek hakikat olarak kabul etiler. Bir kısmı aşırılığa kaçarak, fitratla savaşarak dini zorlaştırmaya kalkıştı ve dine mağlup oldu. Bir kısmı da aşırı esnek davranarak İslâm'ın en temel ilke ve esaslarını sulandırmaya kalkıştı.

Bilgi ve hikmete dayalı ilk tasavvuf mektepleri müridlerin kalplerini sevgi ile doldururken akıllarını ilimle doyurmayı unutmadı. Bedenlerini terbiye ederken ruhlarını eğitmeyi ihmal etmedi. İlim bu mektebin olmazsa olmaz ilk şartı idi. Ne medrese tekkeden ne de tekke medreseden hiç ayrılmadı. Nakşibendi tarikatının öncü isimlerinden Mevlana Cami (Molla Cami) bir beyitinde şöyle demiştir:

"izâ lem yekün fi'ş-şeyhi hamsu fevâid fehüve deccâlün yekûdü ile'l-cehli"

Eğer bir şeyhte beş yararlı (vasıf) yok ise o cahillere önderlik yapan bir deccaldir. Bunlardan birincisi "alime bi-ahkâmî's-şerîati ârifin" İslâm Ahkamı konusunda, hem âlim hem de ârif olacak. Yani şeyh dediğimiz kimse için sadece İslâmî ilimlerde doğru bilgi sahibi (âlim) olmak yetmez. Aynı zamanda bu bilgilerin temel dayanaklarını yani hikmeti de bilecek (ârif).

Şimdi çağımızda şeyh diye toplumun önüne çıkanlara sadece bu zâviyeden bakacak olursak, mürşid-i kamil olmak için öngörülen diğer vasıfları saymaya ve diğer vasıfların bulunup bulunmadığını araştırmaya gerek kalmayacaktır.

Doğru bilgiye ve sahih inanca dayalı ilk tasavvuf mekteplerinde ilahi bir ikram olarak kabul edilen kerameti açıkça göstermek en çirkin bir davranış olarak telakki edilirdi. Oysa bilgi ve

hikmetten hatta sevgi ve marifetten yoksun olan çağdaş bazı şeyhler ise bunu toplum üzerinde bir nüfuz sağlamak için pervasızca bir gösteriye dönüştürmüştür.

İmam Rabbani, kerameti, küçük ve büyük diye iki kısma ayırmıştır. Ona göre küçük keramet havada uçmaktır. Onu sinekler de yapıyor. Denizde yürümektir onu balıklar da yapıyor. Büyük keramet ise istikamet üzere olmaktır. Yani özünde ve sözünde doğru olmaktır. Sözlerine devamla der ki İmam Rabbani: "Sözünde ve özünde doğru olmayan birini havada uçarken görürseniz taşıyıp düşürün. Çünkü keramet ile istidracı ayıran temel faktör istikamettir.

Bilgi ve hikmete dayalı ilk öze dönüş hareketinde zikir, kalbin biricik ilacı ve bir gönül ibadeti olarak görülmüş ve zikirde gizlilik esas olmuştur. Oysa çağımızın bazı tarikatlerinde bunu açıktan açığa yapmak şöyle dursun zikir meclislerinin kameralar önünde bir gösteriye dönüştürmüş, orada en mahrem kalması gereken vecd halleri de magazin dergilerine peşkeş çekilmiştir.

İlk öze dönüş hareketi fazla dünyevileşmeye ve mal ile servete tapınmaya bir tepki olarak başlamış, bu sebeple her türlü servet ve sermayeden uzak durmak esas alınmıştır. Oysa takvada yapılması gereken yarış, mal ve servet yığma yarışına dönüşmüştür.

Allah'ın intikamı azizdir.